

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף יט

למדנו במשנה - מת לו מת כו':

ת"ר: נאמר לגבי כהן גדול אונן (= 'אונן' הוא אדם שנפטר לו אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליו, ועדין לא קברו את הנפטר) "וּמִן הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא", ומכאן אנו לומדים שאמנם הוא לא יצא עם מלווי המת אבל הוא יוצא אחריהם. כיצד? וכו' (התבאר במשנה).

*

למדנו במשנה - ויוצא עד פתח כו' [ויוצא עמהן עד פתח שער העיר דברי ר"מ, רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש משום שנאמר וּמִן הַמְקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא]:

שפיר קאמר ר' יהודה: רבי יהודה טען יפה לרבי מאיר, ומה רבי מאיר יענה על כך?

אמר לך רבי מאיר: רבי מאיר יענה לרבי יהודה - אם כדבריך הרי שגם לביתו אסור לו ללכת, אלא כוונת הפסוק שעליו לעשות חיזוק שלא יגרום לעצמו לצאת מקדושתו ולהיטמא, וכיון שיש לו היכר שכשהוא מלווה את המיטה הוא נמצא במבוי אחר משאר המלווים, הוא לא יבוא לגעת במת ולהיטמא.

ורבי יהודה יענה לרבי מאיר - יש לחשוש שאגב מרירות ליבו יקרה שהוא יבוא ויגע במת, ולכן אסור לו לצאת מן המקדש.

*

למדנו במשנה - כשהוא מנחם:

סגן: יבואר מיד. **ומשוח שעבר:** כגון שאירע פסול בכהן גדול ומינו כהן גדול אחר במקומו, ולאחר שעבר פסולו של הראשון הוא חוזר לעבודתו, והשני נקרא 'משוח שעבר'.

וראש בית אב: הכהנים במקדש היו מחלוקים ל'משמרות', והמשמרות היו מחלוקים ל'בתי אב', לכל בית אב היה 'ראש בית אב'.

אבל משוח שעבר לא אתי גביה: כשהכהן הגדול אָבֵל ומתנחם מאחרים, לא נמצא לידו ה'משוח שעבר', כיון שאם הוא יעמוד שם תחלש דעתו של הכהן הגדול, שהוא יחשוב שהוא שמח בצערו. (המשוח שעבר היה שונא את הכהן הגדול, כיון שלאחר שהכהן הגדול חזר לעבודתו הורידוהו מגדולתו).

א"ר פפא: אנו לומדים מהברייתא הזאת שלושה דברים:

1. היינו סגן היינו ממונה: ה'סגן' ו'הממונה' הם אדם אחד, שהרי הברייתא אומרת 'סגן מימינו... וכל העם בשמאלו', ובמשנתנו נאמר 'הממונה ממצעו בינו לבין העם', דהיינו שהממונה עומד בימינו והעם בשמאלו, נמצא שמי שעומד בימינו הוא הממונה דהיינו הסגן.

2. אבלים עומדין וכל העם עוברין: שהרי כשהוא מנחם אחרים אומרת הברייתא 'כשהוא **עובר** בשורה לנחם את אחרים', וכשהוא מתנחם היא אומרת 'וכשהוא **עומד** בשורה ומתנחם מאחרים', דהיינו שהאבלים עומדים והמנחמים עוברים.

3. אבלים לשמאל המנחמין הן עומדין: מכך שהברייתא אמרה שכשהוא מנחם 'ואבלים וכל העם משמאלו', נמצא שהאבלים עומדים לשמאל המנחמים.

אמר רמי בר אבא החזיר רבי יוסי את הדבר ליושנו בעיר ציפורי: כלומר הוא החזיר את המנהג כפי שהיה בהתחלה, שהאבלים עומדים והמנחמים עוברים.

ואמר רמי בר אבא, התקין רבי יוסי בציפורי שלא תהא אשה מהלכת בשוק ובנה הקטן מהלך אחריה, אלא ילך לפניו, משום מעשה שהיה שאשה הלכה בשוק ובנה הקטן הלך אחריה, וחטפו אותו פריצים ונתנו אותו בתוך ביתם, וכשהיא חיפשה אותו ולא מצאה אותו התחילה לצעוק ולבכות, ובא אחד מהפריצים ההם ואמר לה 'בואי ואי אראה לך אותו', ונכנסה אחריו לבית ועינו אותה.

שהיו נשים מספרות בבית הכסא משום ייחוד: שהן ידברו שם אחת עם השניה, שמא יכנס שם אדם, שאם הוא לא ישמע שיש שם מישהו הוא יכנס שם וייתחב

עימהן, ואסור לאדם להתייחד אפילו עם שני נשים. ובתי הכיסאות שלהם היו בשדה מחוץ לעיר.

*

הוצל: שם מקום.

אין שורה פחותה מעשרה בני אדם, ואין אכלים מן המנין: כלומר האכלים עצמם אינם חלק מהעשרה, אלא צריך עשרה בני אדם חוץ מהאכלים.

בין שאכלים עומדין וכל העם עוברין, בין שאכלים עוברין וכל העם עומדין: כלומר כך הורה לי רבי יאשיה, שאין הבדל האם האכלים עומדים והמנחמים עוברים, או להיפך, הכל מנהג נכון.

*

למדנו במשנה - כשהוא מתנחם כו' [וכשהוא מתנחם מאחרים כל העם אומרים לו אנו כפרתך, והוא אומר להן תתברכו מן השמים]:

איבעיא להו: המשנה אמרה כיצד הוא מתנחם מאחרים, השאלה היא מה הוא אומר כשהוא מנחם אחרים.

ת"ש: הגמ' מביאה ברייתא - והוא אומר תתנחמו. ע"כ הבריתא. אי אפשר לומר שהברייתא עוסקת במקרה שאחרים באים לנחם אותו והוא אומר להם 'תתנחמו', לפי שלא יתכן לומר שהוא מטיל עליהם סימן רע שהם יצטרכו לתנחומים, אלא בהכרח מדובר שכשהוא מנחם אחרים הוא אומר להם 'תתנחמו'. ובכך נפשט הספק.

*

למדנו במשנה - מלך לא דן כו' [מלך לא דן ולא דנים אותו]:

אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל: דוקא מלך מ'מלכי ישראל' לא דן ולא דנים אותו מהטעם שיתבאר להלן. אבל מלך מ'מלכי בית דוד' דן ודנים אותו.

שהמלך דן, לומדים מהפסוק "בֵּית דָּוִד כֹּה אָמַר ה' דִּינֵה לְבַקֵּר מְשֻׁפֵּט". וממילא גם לומדים מכאן שדנים אותו, כי אם לא דנים אותו איך הוא יכול לדון אחרים? והרי כתבו בפסוק "הִתְקַוְּשׁוּ וְקוֹשְׁוּ" וביאר ריש לקיש 'קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים' קודם כל תקשט ותיפה את עצמך מהבעיות שלך ואחר כך תטפל באחרים.

אלא מלכי ישראל מאי טעמא לא? משום מעשה שהיה וכו': הסיבה שלא דנים מלכי ישראל בגלל מעשה שהיה, (וממילא הם גם לא דנים אחרים).

עבדו של ינאי המלך הרג בן אדם. אמר שמעון בן שטח לחכמים שיזונו אותו. שלחו החכמים שליח לינאי המלך ואמרו לו עבדך הרג בן אדם. שלח ינאי את עבדו לחכמים. שלחו החכמים למלך בוא גם אתה לבית דין, בגלל שעבד הוא ממונו של אדם, והוא כמו שור שצריך להעיד שהוא חייב מיתה בפני בעליו.

בא ינאי וישב. אמר לו שמעון בן שטח עמוד על רגליך כי הבעל דין צריך לעמוד בשעת הדין. אמר לו ינאי המלך לא אעמוד כשאתה אומר לי לעמוד, אלא רק אם יאמרו חבריך החכמים לעמוד אעמוד. הסתכל שמעון בן שטח לימינו ולשמאלו לראות האם החכמים יאמרו כמותו, והחכמים פחדו מינאי המלך וכבשו פניהם בקרקע. אמר להם שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם וכו'.

*

למדנו במשנה - לא חולץ ולא חולצין וכו' [המלך ... לא חולץ ולא חולצין לאשתו לא מייבם ולא מייבמין לאשתו]:

קושיא: איני והאמר רב אשי אפילו למאן דאמר נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך; וחליצה היא גנאי למלך שצריך לחלוץ את נעלו ולירוק בפניו.

תירוץ: מצוה שאני:

*

למדנו במשנה - ואין נושאים כו': [ואין נושאים אלמנתו, ר' יהודה אומר נושא המלך אלמנתו של מלך שכן מצונו בדוד שנשא אלמנתו של שאול שנאמר "ואתנה לך את בית אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך"].

תניא אמרו לו לר' יהודה נשים הראויות לו מבית המלך, ומאי נינהו? מירב ומיכל: רבן ענן לרבי יהודה שאין ראייה מהפסוק, כי אין הכוונה לנשים של שאול אלא לבנות של שאול.

שאלו תלמידיו את ר' יוסי היאך נשא דוד שתי אחיות בחייהן? דהיינו את מירב ומיכל בנות שאול.

אמר להן מיכל אחר מיתת מירב נשאה: ולאחר מות אשתו מותר להתחתן עם אחותה.

ר' יהושע בן קרחה אומר קידושי טעות היו לו במירב: ולכן היה מותר לו להתחתן עם אחותה מיכל. מהיכן לומדים שהיו לו קידושי טעות במירב? שנאמר "תִּנְהָ אֶת אֲשֶׁר אֶת מִיכַל אֲשֶׁר אֲרָשְׁתִּי לִי בְמֵאָה עֶרְלוֹת פְּלִשְׁתִּים". ומבאר רב פפא מההדגשה 'את אשתי את מיכל'. דהיינו רק מיכל היא אשתי ולא מירב.

מאי קידושי טעות? מדוע היו שם קידושי טעות?

דכתיב והיה האיש וכו': שאל המלך הבטיח שמי שיהרוג את גליית הפלתי, יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו לאשה. הלך דוד הרג את גלית, ובא לשאול וביקש לקבל את מירב בתו. דוד טען שהיא כבר מקודשת לו על ידי כך שהוא מוחל למלך על החוב של העושר שהבטיח לו (מירב היתה נערה המתקדשת על ידי אביה).

אבל שאול אמר לו שהיא לא מקודשת, כי 'המקדש במלוה אינה מקודשת' (= אי אפשר לקדש אישה במחילת ההלוואה שהיא חייבת לו, משום ש'מילוה להוצאה ניתנה' כלומר הכסף ניתן להשתמש בו ולהחזיר תמורתו כסף אחר. ואם כן כאשר הוא מוחל על הכסף הוא בעצם לא נותן לה כלום).

הלך שאול ומסר אותה לאשה לעדריאל. ואכן דוד הודה בכך שהיו זה קידושי טעות, כפי שלמדנו מהפסוק הנ"ל שהוא קרא למיכל אשתו.

א"ל אי בעית דאתן לך מיכל: אמר שאול לדוד אם אתה רוצה את הבת השנייה שלי מיכל, לך ותיביא לי מאה עורלות של פלשתים (שאול חשב שדוד ימות על ידי הפלשתים). הלך דוד והביא לו. אמר לו שאול עכשיו קידשת את הבת שלי על ידי החוב שאני חייב לך (על העושר שהבטחתי לך קודם לכן) וגם על ידי העורלות שהבאת לי שהם שיום פרוטה. ולכן מיכל אינה מקודשת לך. כי שאול סבר שהמקדש במלוה ופרוטה, דעתה של האשה (או אביה במקרה שלנו) על ההלוואה ולא על הפרוטה והיא לא מתקדשת. ואילו דוד סבר שדעתה של האשה על הפרוטה ולא על ההלוואה, ולכן היא מתקדשת.

ואיבעית אימא: שאול ודוד סברו שניהם שהמקדש במלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה והיא מקודשת. אבל הם נחלקו האם העורלות הללו לא שווים כלום וממילא לא היתה כאן פרוטה, או שהם שווים ממון כי הם ראויים למאכל לכלבים וחתולים.

קושיא: ורבי יוסי האי "תנה את אשתי את מיכל" מאי דריש ביה? רבי יוסי שביאר את הקושיא איך נשא דוד שתי אחיות בכך שהוא נשא את מיכל לאחר מות מירב. אם כן שתיהן היו נשואת לו. ואיך הוא יסביר את הפסוק "את אשתי את מיכל" המלמד שרק מיכל היתה נשואה לו?

תירוץ: ר' יוסי לטעמיה. דתניא רבי יוסי היה דורש מקראות מעורבין: יש פסוק מעורבב שצריך לבאר אותו בדרשה.

כתיב "וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת שְׁנֵי בְנֵי רִצְפָּה בַת אִיָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְשָׁאוּל אֶת אַרְמֹנִי וְאֶת מִפְכֶּשֶׁת, וְאֶת חַמְשֶׁת בְּנֵי מִיכָל בַּת שָׁאוּל אֲשֶׁר יָלְדָה לְעֵדְרִיאֵל" וגו'. וכי לעדריאל נתנה? והלא לפלטי בן ליש נתנה! דכתיב "וְשָׁאוּל נָתַן אֶת מִיכָל בַּתוֹ אֲשֶׁת דָּוִד לְפִלְטִי בֶן לִישׁ" וגו': לאחר שהביא דוד לשאול את העורלות הוא לא קיבל את מיכל, אלא שאול מסר אותה לפלטי. קידושין אלו היו בעבירה כי קיימא לן שהמקדש במלוה ופרוטה דעתיה על הפרוטה, ואם כן דוד צדק ומיכל מקודשת לו.

בספו כתוב שמיכל ניתנה לעדריאל, למרות שבאמת היא ניתנה לפלטי ואחותה מירב ניתנה לעדריאל. אלא הפסוק בא ללמד על קידושי מירב לעדריאל שהם היו עבירה (ולא היו באמת קידושין), כמו קידושי מיכל לפלטי שהיו בעבירה. כי שתיהן היו נשיו של דוד. אלא שדוד התחתן עם מיכל אחרי שמירב כבר מתה.

ור' יהושע בן קרחה נמי הכתיב "את חמשת בני מיכל בת שאול": ואיך הוא יבאר את הפסוק המעורבב הנ"ל?

אמר לך רבי יהושע: באמת מירב היתה נשואה כדן לעדריאל. אבל לאחר שהיא מתה מיכל גדלה את חמשת ילדיה, ולכן הם נקראו על שמה של מיכל כאילו היא ילדה אותם.

רבי חנינא אומר מהכא: מהפסוק הבא לומדים שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

"ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי" וכי נעמי ילדה? והלא רות ילדה! אלא רות ילדה ונעמי גידלה, לפיכך נקרא על שמה.

רבי יוחנן אמר מהכא "ואשתו היהודית ילדה את ירד אביגדור וגו' אלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד". מרד זה כלב, ולמה נקרא שמו מרד? שמרד בעצת מרגלים. וכי בתיה ילדה? והלא יוכבד ילדה! אלא יוכבד ילדה ובתיה גידלה לפיכך

נקרא על שמה: כלב התחתן עם בתיה בת פרעה אחרי שהיא התגיירה ונהייתה יהודיה. הפסוק אומר שבתיה ילדה את משה רבינו (ירד אביגדור וכו') הם שמותיו של משה), למרות שבאמת יוכבד ילדה אותו, וזאת בגלל שבתיה גידלה אותו.

רבי אלעזר אמר מהכא "גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה": והם בני השבטים.

אלא יעקב ילד ויוסף כילכל: כשירדו השבטים למצרים.

אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המלמד וכו'. שנאמר "ואלה תולדות אהרן ומשה", וכתוב "ואלה שמות בני אהרן": בהתחלה כתוב 'ואלה תולדות אהרן ומשה', אבל אחר כך כתוב רק התולדות של אהרן בלבד. אלא בגלל שמשה רבינו לימד אותם תורה הם נקראו על שמו.

"לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם". וכי היכן מצינו ביעקב שפדאו לאברהם? אמר רב יהודה שפדאו מצער גידול בנים: על אברהם היה מוטל המער גידול בנים של גידול 12 השבטים, אבל יעקב פדה אותו מהצער הזה ועשה זאת במקומו. [תוס' חולקים על רש"י שאין זה צער אלא שמחה, ומבארים שהצער היה מריבת יוסף ואחיו וגלגול ירידת מצריים].

*

כתיב פלטי וכתוב פלטיאל: ולכאורה זה סתירה, מה היה שמו?

מה עשה? נעץ חרב בינו לבינה: פלטי נעץ חרב בינו לבין מיכל, כי הוא ידע שהיא באמת לא מקודשת לו.

והכתיב "וילך אתה אישה": כשמיכל חזרה אל דוד כתוב **"וילך אתה אישה הלוך ובכה אחריה עד בְּחָרִים"**. מדוע הוא ליווה אותה? והתשובה שהוא היה כמו הבעל שלה כי הוא גידל אותה וחיבב אותה, למרות שמעולם לא באמת התחתן איתה.

והכתיב "הלך ובכה": מדוע הוא בכה? והתשובה על המצוה שהוא מפסיד לעמוד בניסיון כל יום.

אמר רבי יוחנן תוקפו של יוסף וכו': העוצמה של יוסף היא דבר קל של בועז. והעוצמה של בועז היא דבר קל של פלטי.

יוסף עמד בנסיון מול אשת איש כשהיא לא נמצאת במיטה שלו. ואילו בועז התמודד עם אשה פנויה כשהיא במיטה שלו.

דכתיב "ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת" מאי וילפת? אמר רב שנעשה בשרו כראשי לפתות: כאשר רות באה בלילה אל השדה של בועז כתוב **"וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיִּחָרַד הָאִישׁ וַיִּלְפַּת וְהָיָה אִשָּׁה שֹׁכֶת מִרְגְּלָתוֹ"**. ומבאר רב שהאבר שלו נתקשה, והוא כבש את יצרו.

תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש, כדאמרן: כי בועז היה צריך להתגבר על יצרו רק פעם אחת, ואילו פלטי חי ככה שנים רבות.